

nia zijn er bijvoorbeeld al diverse edities verschenen over de zending in Nederlands-Indië.²⁵ Ondanks de ontegenzeggelijke waarde van dergelijke werken lijden ze aan enkele manco's, waarvan het belangrijkste ongetwijfeld het (overigens noodzakelijke) selectie-criterium is. Verder zou men verwachten dat dergelijke uitgaven de weg wijzen naar de archieven, maar in de praktijk blijkt het omgekeerde.²⁶ Daarnaast is de, ondertussen opgeheven, werkgroep 'Geschiedenis van de Nederlandse Zending en Overzeese Kerken' actief geweest in het stimuleren van het onderzoek met betrekking tot de zending. Hoewel daarvoor een groot complex archiefmateriaal is aangesproken, beperken de thema's zich veelal tot de institutionele en Nederlandse kant van de zending.

Een repertorium kan helpen nieuwe onderzoeksvelden aan te boren en andere onderzoeksperspectieven te openen. Dat blijft een lastige kwestie omdat het veel inlevingsvermogen van onze kant vergt. De toegankelijkheid van het archiefmateriaal wordt wel vergroot door de ordening en beschrijving van de organisaties en hun nagelaten collecties, maar om het geheel voor andere doelgroepen inzichtelijk en interessant te maken moet er voldoende rekening gehouden worden met hun huidige en toekomstige specifieke interesse en vraagstellingen. Voor buitenlandse – in het geval van de protestantse zending vooral Indonesische – onderzoekers, maar ook voor sociologen en antropologen zijn de zendings- en misiearchieven deels nog onbekend, deels ongeliefd terrein. Hetzelfde geldt voor Nederlandse historici die met deze bronnen hun voordeel zouden kunnen doen, omdat, zoals al opgemerkt, het beeld van het 'andere' ook het 'eigene' zichtbaar maakt. Een voorbeeld is het onderzoek met betrekking tot de relatie tussen Nederland en Indonesië. Enkele onlangs verschenen boeken laten zien dat de zendingsarchieven in deze gevallen een onmisbare aanvulling vormen op de overheidsarchieven.²⁷

Hoewel de kwaliteit van het materiaal natuurlijk per archiefvormer verschilt, kennen de archieven over het algemeen een hoge informatiedichtheid. Vooral de 'Indische' collecties zijn bijzonder rijk, maar dat geldt ook voor die aangaande China, delen van Afrika en Midden/Zuid-Amerika (inclusief Suriname en de Nederlandse Antillen). Daarbij valt natuurlijk allereerst te denken aan de verslagen van missionarissen en zendelingen, maar ook aan dagboeken, reisbeschrijvingen, foto's en films. Verder zijn er vele etnologische studies met de daaropvolgende beleidsstukken over zaken als adat (gewoonterecht), bijbelvertalingen met bijbehorende woordenlijsten van inmiddels marginale of verdwenen talen, maar ook contacten met plaatselijke afdelingen, of, in Indië, de onderlinge plaatsbepaling tussen de zending, de katholieke missie, de islam en de overheid. Een paar illustraties uit de zendings sfeer

²⁵ Zoals: Th. van den End (ed.), *De Gereformeerde Zendingsbond 1901-1961. Nederland-Tanah Toraja. Een bronnenpublicatie* (Alphen a/d Rijn, 1985); Idem, *Gereformeerde zending op Sumba, 1859-1972. Een bronnenpublicatie* (Alphen a/d Rijn, 1987); Idem, *De Nederlandse Zendingsvereniging in West-Java, 1858-1963. Een bronnenpublicatie* (Alphen a/d Rijn, 1991); C.G.F. de Jong, *Geschiedenis van de Nederlandse zending op Zuid-Sulawesi 1852-1966. Een bronnenpublicatie* (Oestgeest, 1995); H. Reenders, *De gereformeerde zending in Midden-Java 1931-1975. Een bronnenpublicatie* (Zoetermeer, 2001); C.G.F. de Jong, *De protestantse kerk in de Midden-Molukken 1803-1900. Een bronnenpublicatie. (Eerste deel 1803-1854, Tweede deel 1854-1900)* (Leiden, 2006); Maria van Selm (ed.), *De protestantse kerk op de Banda-eilanden 1795-1923. Een bronnenpublicatie* (Zoetermeer, 2004). K. Steenbrink, *Catholics in Indonesia 1808-1942. A documented history. Vol. 1. A modest recovery 1808-1903* (Leiden, 2003), combineert een monografie met een editie; zie het onderdeel 'Documents', 235-465.

²⁶ Verschillende recente publicaties baseren zich op deze bronnenuitgaven, terwijl het overige archiefmateriaal wordt 'vergeten'.

²⁷ H. Smit, *Gezag is gezag Kanttekeningen bij de houding van de Gereformeerde*